

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 644

II. ULUSLAR ARASI DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

TEBLİĞLER-MÜZAKERELER
05-07 KASIM 2004 / ANKARA

Ankara - 2005

TRT ve Özel Kanallarda Dinî Yayınlar

Şenol Demiröz
TRT Genel Müdürü

Sayın Bakanım,

Sayın Diyanet İşleri Başkanımız,

Sayın Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanımız, saygıdeğer ilâhiyatçılarımız ve yabancı ülkelerden gelen konuklarımız, değerli medya mensupları, değerli misafirler,

Kurulduğu siyah-beyaz tek kanallı günlerden, çok sesli ve çok renkli medya ortamının hakim olduğu günümüze kadar, ülkemizde ve dünyanın dört bir köşesinde kamuoyuna yayın hizmetini en iyi biçimde götürmeyi hedefleyen TRT Kurumu adına aranızda bulunmaktan büyük onur duymaktayım.

Türkiye'nin tek kamu yayın kuruluşu olan TRT; her alanda olduğu gibi dinî içerikli yayınlarını da anayasa ve yasalarla belirlenen ilkeler doğrultusunda, tüm radyo ve televizyon kanallarından, en güvenilir biçimde halkımıza ulaştırma sorumluluğuna sahip bir kurumdur.

Bugün burada ikincisi gerçekleştirilen "II. Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi"nde; radyo ve televizyonlarda yer alan dinî içerikli yayınları her yönüyle ele almak, yaşanmakta olan sorunlara çözüm aramak ve bilgi birikimlerimizi sizlerle paylaşarak, Kongre'ye katkıda bulunmak üzere TRT Kurumu adına aranızda bulunmaktayım.

Değerli konuklar,

Diyanet İşleri Başkanlığımız tarafından ikincisi düzenlenen Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi'nin önemini; tüm dünyanın içinde bulunduğu yeni sosyolojik süreçte, teknoloji bolluğundan doğan imkânlar ağının, insanlığa kültür adına, demokrasi adına sağlayacağı katkılar ile bunun bireysel algılamaya katkıları konusu olarak değerlendiriyoruz.

1980'lerden itibaren ortaya çıkan yeni teknolojiler, yeni iletişim vasıtaları üretmiştir. "Bilgi Toplumlarda" bilgi, temel kaynak olarak enerjinin yerine geçmektedir. Bu toplumlarda

yaşanan "enformatik devrim", bilgiye ulaşma ve elde edilen bilgilerin muhafaza edilme sistemini yeniden şekillendirmiştir. Bu yeni sistemin adı "küresel sistem" ya da "yeni dünya düzeni"dir.

"Sosyal düşünce tarihine bakıldığında, XIX. yüzyıla kadar toplumsal yapılarda hakim olan ana ideoloji, her toplum için aşağı yukarı tekli bir nitelik taşımaktaydı.

Özellikle sanayi toplumu öncesi hakim olan iletişim vasıtaları ve toplumsal yapı gereği, inanç kaynaklı birliktelikler, diğer tüm sosyo-ekonomik kurumsallaşmaların temel şekillendirici öğeleri idi.

Sanayi devrimi ile birlikte böyle tek tip ve evrensel bir toplum olmadığı anlayışından hareketle, dünyanın birçok ülkesinde ideolojik temellere dayalı sosyal kurumsallaşmalar meydana gelmiştir.

1960'lardan sonra ise tüm dünyada televizyonun gelişmeye başlamasıyla yeni bir toplum ve insan tipi oluşturulduğunu görmekteyiz. 1989 yılında Türkiye'de ilk özel televizyonun yayına girmesiyle ülkemizde çok kanallı televizyon yayıncılığının başladığını biliyoruz.

TRT'nin yayın tekelinin ortadan kalkması ile toplumsal taleplerin karşılanması yönünde yayınların gerçekleştirilmesi gerekirken, tam aksi bir durumla karşı karşıya kaldığımızı da üzülmeye müşahede etmekteyiz.

XXI. yüzyılı yaşamaya başladığımız bu süreçte, küresel plânda belki hakim toplumsal yapıya katkı sağlayabilecek, belki de zamanla küresel anlamda etkin konuma yükselebilecek insanî değerlerin anlaşılabilmesine inanıyoruz.

Ahenk içerisinde olması gereken farklılıkların bir arada yaşayabilmesi gerekliliğinin vurgulanarak, insanoğlunun fitrî anlamda sahip olduğu değerler manzumesinin aktif hâle getirilmesini toplumsal görev olarak idrak ediyoruz.

Farklı inançların şekillendirdiği farklı kültürlerin katkılarını, oluşmakta olan bu küresel toplum içinde; insanı, yaratılmışların en şerefli kılan bir çok insanî niteliğin varlığının vurgusunu, kamusal sorumluluk ve zorunluluk olarak görüyoruz.

Günümüzde gerçekleştirilmekte olan yayınlarda; televizyon ve radyo; bütünüyle gündelik pratikleri, spordan siyasete, sanattan eğlenceye, bireyin içinde doğduğu toplumsal olguları yeniden anlamlandırmakta ve tanımlayabilmektedir.

XXI. yüzyılı yaşamaya başladığımız bu yıllarda ekonomik ve teknolojik gücü elinde bulunduranlar, bilgi toplumu ve onun iç dinamiklerini oluşturmak için ulusal ve uluslar arası alanda yeni yapılanmalara gitmektedirler.

Özellikle televizyonların; iletişim araçlarını yönlendiren araçlar konumuna yükselmeleri, bu iletişim vasıtalarının toplumsal faydaya yönelik kullanılmalarında daha bir özen gösterilmesinin gerekliliğini doğurmuştur?

Bugün dinî konularla ilgili gerçekleştirilmesi gereken televizyon ve radyo programlarında, hâlihazırda tv iletilerinin oluşturduğu semboller dünyası ve bu dünyanın insanıyla iletişimde, başarının temel bilimsel şartlarının göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir. Çünkü toplumlar, iletişim teknolojilerinin tekelleşmesiyle ve bilginin tek yönlü akışının olumsuz sonuçlarıyla da karşı karşıyadır.

Dünya, ekonomik, kültürel ve politik anlamda küreselleşmeye doğru gitmektedir. Bu tekliğin bir ruhu olacaktır. İnsanlar inançsız yaşamayacağına göre mutlaka kendilerine sunulan bir inanca tâbi olacaklardır. Burada inanç derken salt semavî kaynaklı ya da herhangi bir dinî sistemi kast etmiyoruz. Bilindiği gibi herhangi bir dine göre inançsızlık olan bir inanış biçimi de bir inançtır. O bakımdan insanlığa; en insanî ve en son din olan İslâm'ı doğru bir şekilde anlatmak, her şeyden önce bir insanlık görevi hâline gelmiştir. Bu görevin –kamu ya da özel yayıncılık- reyting kaygısından kesinlikle arındırılmış yayın anlayışı ile yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Reyting amaçlı hazırlanan dinî programların, din istismarına açık olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Saygıdeğer konuklar,

TRT, bir kamu kuruluşudur. Her konuda olduğu gibi dinî yayınlar konusunda da bu sorumluluk ve bilinci öne çıkarmak durumundadır. Dolayısıyla, Türk Milleti'nin inançlarıyla çağdaş hayat içerisindeki toplumsal birlikteliği ile lâik Türkiye Cumhuriyeti'nin muasır medeniyet seviyesini aşmasına katkı sağlayacak programlar gerçekleştirerek, hedef kitlelere aktarmaya çalışmaktadır.

Toplumunu oluşturan bireylerin ortak bir değerde, müşterek inançta birleşmiş olmaları millî birliğin bekası için hayatî önemi haizdir. TRT'nin gerçekleştirmekte olduğu tüm yayınlarda ortak değerlerin ön plâna çıkarılması öncelikler arasında yer almaktadır.

Bu gün iletişim teknolojilerinin ve ülkenin imkânlarının gelişmesine rağmen, içerik olarak arzu edilen dinî yayınların ancak bir kısmını gerçekleştirebilmekteyiz. Bu dönemde milletimizin ve devletimizin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yeni programlara başlamış bulunuyoruz.

Kurumumuzun gerçekleştirdiği dinî içerikli yayınlarda da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin karşı karşıya bulunduğu iç ve dış şartların gözetilmesine daima öncelik verilmektedir. Tarihimizden ve kültürümüzden süzülen hümanizmi hedef kitlelere aktarabileceğimize inanıyoruz.

TRT Kurumu dinî yayınları gerçekleştirirken, vatandaşlarımızın millî kültür ve millî tarih bilincini sağlam tutacak bilgileri onlara ulaştırmayı ana hedeflerinden biri olarak görmektedir.

TRT'nin yayınlarında din konusu, toplumu birleştiren önemli ana unsurlardan biri olarak ele alınmaktadır.

"İslâm vahyi akılla çelişmez, akı da vahyi de yaratan Allah'tır." gerçeğine göre dinî bilgileri bir bütün olarak, parçalamadan aktarmanın faydalı olacağına inanmaktayız. Yine gerçekleştirilecek olan dinî yayınlarda, değişik sosyal nedenlerden dolayı yüzyıllardır devam eden hurafelerin etkisinin azaltılmasına ve zamanla inanç sistemi içerisinde sükülüp atılmalarına matuf mesajlara yer verilmektedir.

AB sürecini yoğun olarak yaşamaya başladığımız bu günlerde, farklılık olarak öne çıkarılan, hatta bir kısım çalışmalar sonucu İslâm'a rakip inanışlar olarak topluma sunulmak istenen İslâm'ın değişik yorumlarını, yeniden hak ettikleri yerlere oturtmak gerekmektedir.

Sosyolojik anlamda "halk İslâm'ı" anlayışı dikkate alınarak, halkımızın belleğinde yer et-

miş hurafelerin gerçek durumlarını, İslâm'ın temel kaynağı olan Kur'an'a göre değerlendirerek hedef kitleyi bilgilendirmek önem arz etmektedir. Bu bilgilendirme sürecinin, uzman kişiler tarafından yürütülmesine özen gösterilmektedir.

Gerçekleştirilmekte olan din programları, bireyin kendi iç dünyasında dengeli bir yapıya kavuşmasında, birey-aile, birey-toplum, birey-ülke meseleleri, birey-toplumsal değerler ekseninde tatmin edici içeriklerle hazırlanmaya çalışılmaktadır.

Dinî programlarımızda, etkin televizyon anlatım dilinin kullanılmasına özen gösterilmektedir. Hayatın içinden, toplumun taleplerini karşılayıcı, dinamik kurgu yöntemleriyle mevcut izleyici taleplerine cevap verebilecek, nasihat verici din programı imajına yakalanmadan, İslâm'ın özgün din anlayışını hedef kitlelere aktarmaya gayret edilmektedir.

Türkiye'de din içerikli filmler ve dizilerde, yıllardır hemen hemen aynı konular ve aynı karakterler hedef kitlelere sunulmaktadır. Çoğu kez bu yapımlar, müsamere aşamasını geçememişlerdir.

Dinin; toplumu huzura götüren, ahlâkî dirliği sağlayan, ülkenin ve insanların mutluluğuna katkıda bulunan ve ülke insanlarını ortak idealler etrafında birleştirici bir unsur olarak işlenmesi hedeflenmelidir.

Toplumsal yapımızın temel direklerinden biri olan ailenin korunması, aile içi ilişkilerin insanî temele oturmasıyla mümkündür. Birey-anne-baba ilişkisi içerisinde dinin olumlu rolü, birey-kardeş, birey-yakın akraba, birey-ülke değerleri ilişkilerinin sağlıklı olması, eşler arasında sevgi ve bağlılık konularının doğru işlenmesi, toplumun temelini oluşturan aile yapımızı güçlendirecektir.

Din, toplumu bölen değil toplumu ortak kader ve mutluluk evreninde birleştirecek unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Kuralsızlığın hakim olduğu toplumlardan oluşan devletlerin insanlık ailesi içerisinde uzun süre varlıklarını devam ettirmeleri mümkün olmamıştır. Kuralsızlık, ahlâkî çürümeyi derinleştirir ve sosyal organizmalar bitme noktasına gelebilir. İnsanları çıkar girdabından kurtarıp, sorumluluk ve ortak paylaşma zeminine çeken tek güç olan inanç, toplumun tasada ve kıvançta birlikteliği için etkin bir yayın anlayışı ile işlenmelidir.

Yapılan araştırmalarda Türk Milleti'nin din programlarında en çok ilgi gösterdiği Kur'an tilavetidir. Bütün iletişim ağlarında yer verilecek programlarda Kur'an-ı Kerim ayetleri belirli konuları içeren, hatta mümkünse İslâm dininin temel konulardaki emir ve yasaklarını açıklayan ayetlerin bir bütünlük içerisinde verilmesi, bilgi sahibi olmak isteyen bireylere birinci elden doğru bilginin ulaşmasında faydalı olabilir. Bu bağlamda, din programlarımızda sadece din adamları yer alır anlayışı terk edilmiştir. Özellikle dinî mesajlar çağdaş hayat içerisinde verilmektedir.

Televizyon ve radyolarda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni meydana getiren ana unsurlar tartışma konusu yapılmamalıdır. Özellikle ticarî televizyonlar, bu konuya gerekli hassasiyeti göstermelidirler. Dünyanın hiçbir gelişmiş ülkesinde, o ülke insanının inanç ve kültür değerleri tartışılmamaktadır. Hatta buna izin de verilmez. Oysa ülkemizde özellikle de kutsal aylarda ve gecelerde yoğunlaşarak Türk Milleti'nin inancı tartışılmaktadır. Burada tartışmaya

katılanların tartışılan konunun uzmanı olmadıkları hâlde bilirkişi olarak programa çağrılmaları da ayrı bir konudur.

Kur'an-ı Kerim'in tam anlaşılabilmesi için; "din öğretisi"nin, Allah-birey ilişkisinin yanı sıra, toplumsal yönünün vurgulanmasına da önem verilmesi hedeflenmelidir.

İnanç birliğinin; milletin refahı, ülkenin dirliği ve vatanın bölünmez bütünlüğünün teminatı olduğunun vurgulanması, ayrıca fert ve toplum üzerindeki birleştirici unsurlarının aktif hâle getirilmesi yayıncılık sorumluluğudur.

Aynı şekilde bu sorumluluk, manevî dinamiklerin; ülke sevgisi, ülkeye hizmet edenlere bağlılık ve şükran hissi, müşterek tarih bilinci ile ülkenin ve milletin birlikte daha mutlu ve daha müreffeh yıllara taşınmasında etkin olacak şekilde yönlendirilmesini gerekli kılar.

Saygıdeğer dinleyiciler,

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, ilk dinî yayını 18 Ağustos 1950 tarihinde gerçekleştirdi. Aynı yıl Ankara Radyosu'ndan, "Dinî ve Ahlâkî Sohbetler" adıyla ikinci bir yayın başlatıldı. 19 Nisan 1953 tarihinden itibaren "Dinî ve Ahlâkî Musahabeler" adlı program, salı ve perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa yayınlanmaya başlandı. TRT'de ilk kandil mevlidi, 1957 yılında gerçekleştirildi. Yine ilk sahur programı, 1960 yılında yayınlandı. TRT ilk iftar programını, tabii ki, radyoları vasıtasıyla 1964 yılında gerçekleştirdi.

1970'li yıllara gelindiğinde TRT radyolarında dinî yayıncılığın atılım yılları olduğu görülmektedir. Özellikle dinî musiki programlarının çoğalması, tasavvuf musikisi korolarının faaliyetlerinin artması yetmişli yıllara tesadüf eder.

Türkiye'de televizyon yayını 1968 yılında başlamıştır. Televizyonda ilk dinî yayın "İftara Doğru" programıyla 1975 yılında gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, dinî yayınları gerçekleştirirken Diyanet İşleri Başkanlığı ve ilâhiyat fakültelerinin uzman bilim adamları ve yetkilileri ile koordineli olarak bu hizmeti yürütmektedir.

Dinler arası ve kültürler arası ilişkilerin yoğunlaştığı bir dönemde, dinî yayınların çağa uygun hâle getirilmesi önemli bir ihtiyaç hâlini almıştır. Dinî yayınları gerçekleştirirken sadece kendi inancımızdaki insanları değil tüm insanlığı kucaklayacak stratejileri benimsememiz gerekecektir. Anadolu coğrafyasını bize ebedî yurt olarak sunan değerler sistemimizi daha sağlıklı geleceklere taşıyabilmek için yoğun bir bilgilendirme sürecini başlatmamız gerekiyor.

İnsanımızın dinî bilgi ihtiyacını doğru kaynaklardan alarak, doğru uzmanlarla ve doğru içeriklerle hedef kitlelere aktarmak, kamu yayıncılığının bir gereğidir.

Bu ihtiyaçtan hareketle, Türkiye'nin Sesi Radyosu ile yurt dışındaki vatandaşlarımıza ve soydaşlarımıza bulduğumuz ülkelerde, farklı kültürler içinde asimile olmadan, Müslüman-Türk kimliklerini koruyarak yaşamalarına katkıda bulunmaktayız.

TRT-INT ve TRT-TÜRK kanallarımız ile de yeni dönem yayınlarımızda, Türkiye'yi ve Türk kültürünü her alanda tanıtmayı, dil, din, örf ve âdetler konusunda birliktelik duygusunu sağlamayı hedeflemekteyiz.

Millî, kültürel ve coğrafi sınırların göreceli hâle geldiği günümüz dünyasında ticarî amaçlı yayın yapan televizyon kanallarının da ülkenin ve milletin ortak değerleri konusunda gerekli hassasiyeti göstereceklerine inanıyoruz.

Özellikle dinî konularla ilgili gerçekleştirilmekte olan programlara reyting kaygısı ile yaklaşılmaması, milletin ortak inanç değerlerinin ön plâna çıkarılması, İslâm'ın temel kaynaklarının göz önünde bulundurulması hususuna özen gösterilmesi gerekmektedir.

Bazı insanların hoşuna gitse de batıl inanışların İslâm diye programlarda gündeme getirilmemesi önemle üzerinde durulması gereken tespitler olarak karşımıza çıkmaktadır. Programlar tümüyle kurumumuzun yönetim, denetim ve sorumluluğunda hazırlanmakta ve yayınlanmaktadır. Programların hazırlanması safhasında, kurum ve kuruluşlarla yürütülen ilişkiler, sadece işbirliği ve yardımlaşma çerçevesinde olmaktadır.

Nitekim, din ve ahlâk programları hazırlanma sürecinde Diyanet İşleri Başkanlığı, ilâhiyat fakülteleri, Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği ile iş birliği ve yardımlaşmaya gidilmektedir.

Açıklanan bu mevzuat çerçevesinde, TRT diğer programlarında olduğu gibi din ve ahlâk programlarının hazırlanması ve yayınlanmasında her türlü görev, yetki, denetim ve sorumluluğu yüklendiğinden; bu görev, yetki, denetim ve sorumluluğunu bir başka kurum ve kuruluş ile paylaşmasına hukuken imkân bulunmamaktadır.

Ancak yukarıda da açıklandığı gibi; kurumumuz bu programların hazırlanması safhasında, ilgili kurum, kuruluş veya uzmanların iş birliği ve yardımlarını talep etmektedir.

TRT Kurumu, kamu yayıncılığı sorumluluğu gereği, ayırtıcı yorumlara neden olmaksızın, Kur'an eksenli ve sahih hadislerle dayalı olarak yüce dinimiz İslâm'ı doğru anlatma gayreti içindedir.

Ayrıca dinî yapımlarımızda, rutin kalıpların dışına çıkarak, ileri teknolojiyi ve televizyon tekniklerini sonuna kadar kullanarak ve hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan ekrana taşımaktayız.

Bilgi ve inanç hassasiyeti yanında, görsel teknikleri de doğru kullanma çabası ile hareket etmekteyiz.

Özellikle de Ramazan, iftar ve sahur programlarında bunun, milletimiz tarafından fark edilşinin huzurunu yaşıyoruz.

Değerli dinleyenler,

Tüm insanlık âleminin kardeşliği, dayanışması ve huzurunun daim olması dileklerimizle, katılımcılara şükranlarımızı sunuyorum. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı – Sayın Şenol Demiröz Bey'e çok teşekkür ediyoruz. Şimdi, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Sayın Doç. Dr. Mehmet Görmez Bey, Sesli ve Görüntülü Dinî Yayıncılık Açısından Diyanet İşleri Başkanlığı konusunda bir sunumda bulunacaklar.

Buyurun Sayın Görmez.